

فصل اول	طبقه بندی انبار	۵
فصل دوم	تهیه و تامین موجودی و ورود کالا به انبار	۱۷
فصل سوم	نگهداری کالا در انبار	۳۰
فصل چهارم	کنترل های کیفی و کمی موجودی ها	۴۵
فصل پنجم	خروج و صدور و کنترل کالا از انبار	۷۳
فصل ششم	ورود و خروج موقت کالا	۸۸
فصل هفتم	انجام عملیات مربوط به جریان ورود و خروج کالا	۹۶
فصل هشتم	کنترل و ثبت ورود و خروج کالا به صورت الکترونیکی	۱۰۴
منابع		۱۲۷

فصل اول

طبقه بندی انبار

مقدمه

مدیریت صحیح کالاها از حیاتی ترین امور در انبارهای با تنوع کالایی بالا می باشد. اگر در حین اجرای این امر مهم برخی از مراحل مانند مدیریت تأمین کالا، مدیریت میزان موجودی کالاها و سایر مراحل به درستی اجرا نشوند، می تواند موجبات اختلال در تولید محصول و فراهم آوردن زیان برای سازمان را فراهم کند. مدیریت مراحل اجرایی کالاهای در گردش سازمان، بسیار امر خطیری است و از آنجا که سازمان ها از اهمیت این موضوع آگاه هستند از سیستم های منحصر به سازمان خود استفاده می کنند.

وظیفه مدیریت شناسایی کالا برای یک مجموعه وسیع مهم است زیرا در انبار همه چیز در آخر به شناسایی محصولات مربوط می شود. اهمیت این موضوع به این خاطر است که همه مراحل مدیریت کالاهای سازمان اطلاعاتی را در بر می گیرد که ما با شرح کالاها به دست می آوریم. چنانچه هر کالا دارای شناسه ی مخصوص به خود نباشد نمی توان به صورت صحیح موجودی انبار را زیر نظر گرفت. با شناخت دقیق می توان اطلاعات کالاهای در گردش را به دست آورد و آنها را مدیریت کرد. بدین جهت باید از روش های طبقه بندی کالاها در انبار استفاده کرد.

دارائی ها: به منابعی که دارای ارزش اقتصادی هستند و افراد، شرکت ها یا دولت ها مالکیت آن را در اختیار می گیرند و انتظار دارند آن منابع در آینده منافعی را برای آنها ایجاد کند، دارایی گفته می شود.

انواع دارائی:

۱- دارایی جاری: وجه نقد، طلب ها، موجودی کالا و ...

موجودی چیست؟ موجودی عبارتست از اجناس، مصالح، مواد و قطعاتی که در امور تولیدی و فروش و به طور کلی در اداره امور صنایع به طور مستقیم و غیر مستقیم مورد مصرف قرار می گیرند. موجودی ها، تنها بخشی از دارائی های یک سازمان به حساب می آیند، بنابراین دارائی هایی مانند ماشین آلات و ابزار و... مورد نظر نمی باشد.

۲- دارایی ثابت: ماشین آلات، زمین، ساختمان، وسائل نقلیه و ...

۳- سایر دارایی ها: حق امتیاز، حق انحصار، حق اختراع، سر قفلی و ... (دارائی های نامشهود)

سیستم: مجموعه ای از اجزای مختلف است که معمولاً برای رسیدن به یک هدف با یکدیگر در ارتباط و تعامل هستند. هر سیستم دارای ورودی، خروجی و پردازش مشخص است.

مدل یک سیستم:

- محیط سیستم:

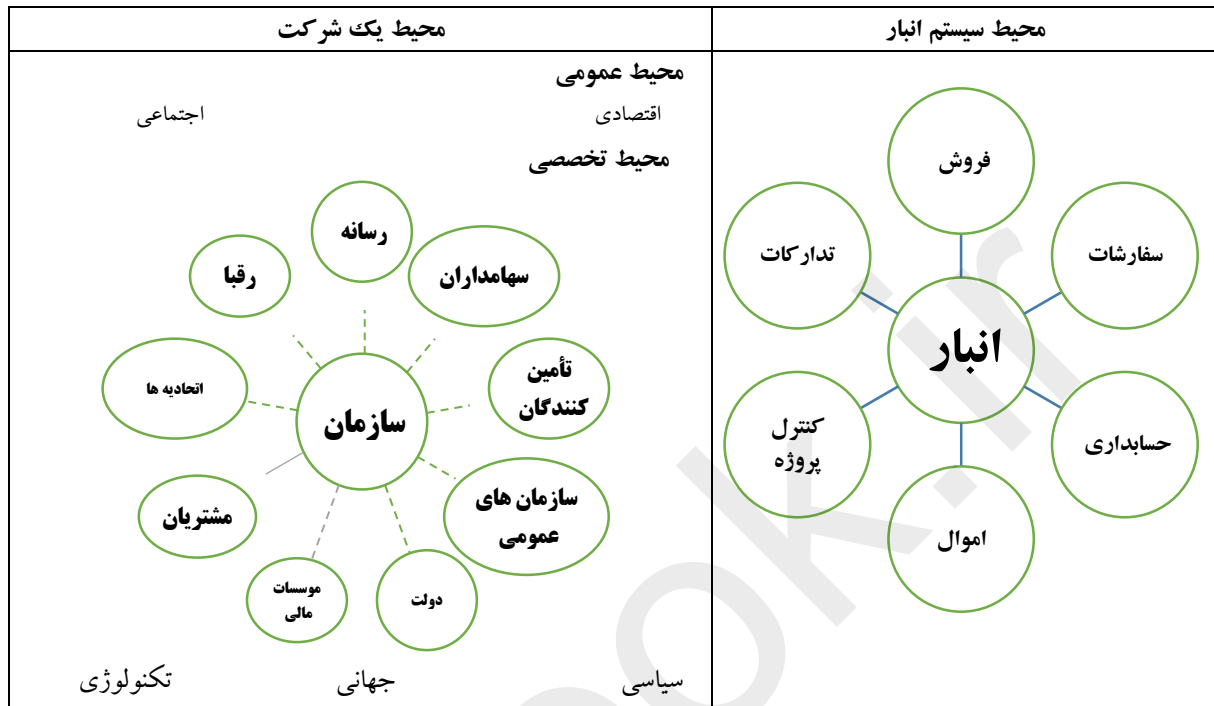
مجموعه عواملی که در خارج از مرز سازمان وجود دارند و بر سازمان اثرات بالقوه می گذارند و سازمان کنترل مستقیمی بر روی آنها ندارد. بخش های مختلف محیط را می توان به «محیط کاری» و «محیط عمومی» تقسیم کرد.

سیستم اطلاعاتی انبار: ایجاد روشی است، سیستماتیک و منطقی که امکان انجام عملیات تهیه و نگهداری جنس را از مرحله درخواست اجناس تا مرحله تهیه، تکمیل و تحویل به مصرف کننده میسر می سازد.

با استفاده از جدول زیر می توان ماهیت عوامل مرتبط با سیستم را تعیین کرد.

عوامل	مؤثر بر سیستم	بی تأثیر بر سیستم
تحت کنترل سیستم	عامل سیستمی	نه سیستمی و نه محیطی
خارج از کنترل سیستم	عامل محیطی	

مثال:

نگرش سیستمی: نگرش سیستمی، بررسی پدیده‌ها از طریق در نظر گرفتن کلیت آن‌هاست.

پنج مزیت اصلی نگرش سیستمی در مدیریت

- ۱- بر نتایج نهایی تمرکز می کند تا ابزار
- ۲- یک برنامه اقدام منظم و کارآمد را ارائه می دهد.
- ۳- هماهنگی فعالیت‌های تخصصی را توسعه می دهد.
- ۴- مبنای خوبی برای کنترل فراهم می کند.
- ۵- مدیریت را از بسیاری از جزئیات روزانه مدیریت عملکردها رها می کند.

سیستم عملیاتی:

مجموعه‌ای از منابع ورودی (مواد، نیروی انسانی، ماشین آلات و تجهیزات) که برای فراهم آوردن کالا یا خدمات ترکیب شده اند.

مأموریت سیستم:

یک سیستم می تواند چند هدف داشته باشد اما به هدف اصلی آن، مأموریت سیستم گفته می شود. هر سیستم فقط یک مأموریت می تواند داشته باشد.

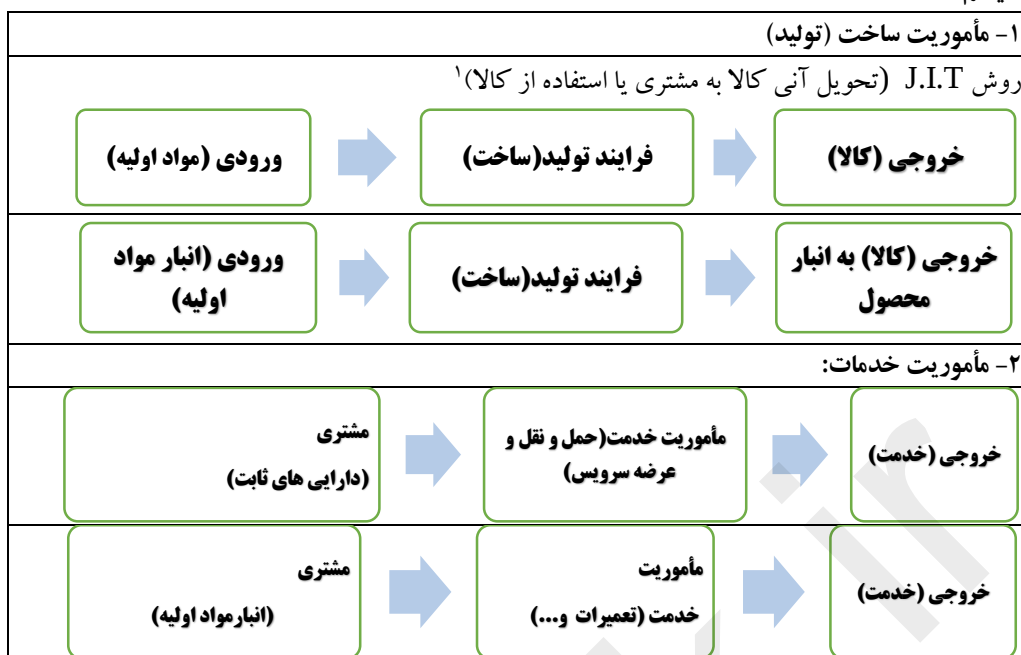
تقسیم سیستم های عملیاتی بر اساس مأموریت:

- ۱- تولید کالا (کارخانجات تولیدی)
- ۲- ارائه خدمات:
- حمل و نقل مانند اتوبوس رانی
- عرضه (توزیع به فروشگاه)
- سرویس به تعمیرگاه، بیمارستان، هتل.

(۱) بنا بر نظر «چرچمن»، هر یک از ما باید با نگرش سیستمی علاوه بر یافتن راه حل هائی برای مشکلات مان از یک فلسفه یادگیری نیز که دیالکتیکی ویژه برای بهبود سیستم‌ها ارائه می دهد، استفاده کنیم و در نتیجه به حل مشکلات اکتفا نکنیم و در راه بهبود سیستم‌های موجود، گام های موثری برداریم.

مأموریت سیستم انبار ارائه سرویس جهت تسهیل در دستیابی به مأموریت اصلی هر سیستم می باشد

نمودارهای سیستم:

نکته: دو تفاوت اساسی مأموریت خدمات با تولید

۱- خدمات قابل ذخیره نیستند.

۲- در خدمات وجود مشتری الزامی است.

سیستم انبارداری چیست؟

سیستمی که بتواند به درستی کلیه فرآیندهای یک انبار را در حد ایده آلی سازماندهی نماید سیستم انبارداری گفته می شود. به طور کلی فرآیندهای موجود در یک انبار موجودی کالاها؛ نگهداری و همچنین تحويل کالا مربوط به سیستم انبارداری می شود که سیستم های انبارداری به سه روش؛ سیستم انبارداری به کمک نرم افزارهای انبارداری، انبارداری در اکسل و انبارداری دستی انجام می گیرند. مهمترین اصول در هر یک از این سیستم ها دریافت کالا، نگهداری میزان موجودی کالا و البته تحويل کالا می باشد که لازم است به گونه ای باشند که در زمان و هزینه تا حد امکان صرفه جویی به عمل آورند.

طراحی نظام اطلاعاتی برای انبار:

به طور خلاصه نظام اطلاعاتی انبار عبارت است از ایجاد روش هایی منظم و دقیق و منطقی با یک رشته فعالیت و عملیات اداری پیوسته، مرتبط و مشخص در انبار برای انتقال اطلاعات، اعمال کنترل های لازم بر روی کالاهای موجود در انبار و کالاهای ورودی انبار و خروجی از انبار و نیز حصول اطمینان از اجرای کارهای انبار به طور صحیح و طبق برنامه و مشخصات از پیش تعیین شده است.

مهمترین بخش ها و واحدهای سازمانی درگیر در نظام اطلاعاتی انبار:

تولید، برنامه ریزی، تدارکات (خریدهای داخلی و خارجی)، بودجه (حسابداری مالی)، حسابداری صنعتی (بهای تمام شده)، کنترل انبار (کاردکس مرکزی)، کنترل کیفیت (بازرسی)، تعمیرات و نگهداری و واحد متقاضی کالا.

(۱) استفاده از روش موجودی صفر یا تولید به موقع (JIT) Just In Time برای نگهداری و مصرف مواد و کالا، امروزه یکی از فنون پیشرفته در امر مدیریت مواد و کالا و برنامه ریزی آن در انبارداری و تولید بشمار می رود. زیرا در این روش حداقل موجودی کالا در انبار نگهداری می شود و از تجمع سرمایه در انبار جلوگیری به عمل می آید. روش موجودی صفر توسط ژاپنی ها در دهه سال ۱۹۵۰ ابداع گردیده و امروزه بسیاری از کشورها از این روش نیز استفاده می کنند.

مهمترین نتایج حاصل از استقرار نظام صحیح اطلاعاتی انبار:

- ۱- ایجاد رابطه بهتر و منطقی تر در واحدهای ذیربط برای تبادل اطلاعات.
- ۲- تسریع عملکرد واحدهای مختلف به کمک طرح های مناسب و مورد نیاز برای نگهداری حسب موجودی های انبار (مثل کارت انبار) و برای نقل و انتقالات کالاهای موجود در انبار (مثل برگ درخواست کالا از انبار)
- ۳- ایجاد نظارت بهتر و مؤثرتر و دقیق تر از نظر مقداری و ریالی در امور جهت هزینه یابی حسابداری صنعتی .
- ۴- کمک به شناسایی بهتر کالاهای موجود در انبار با توجه به تنوع آنها .
- ۵- سفارش به موقع کالا به میزان مورد نیاز .
- ۶- افزایش اطلاعات مدیریت از میزان کالاهای موجود در انبار ، میزان مصرف آنها و...

تعریف انبار

فضایی است که براساس یک سیستم طبقه بندی صحیح، جهت ذخیره سازی و مدیریت کارآمد کالاها و مواد استفاده می گردد.

محلی امن برای نگه داری منظم مواد اولیه و کالاها می باشند به طوری که در مواقع لزوم دسترسی به آنها به سادگی امکان پذیر باشد. همچنین، انبار با تکیه بر اصول انبارداری، اجازه کنترل جریان ورودی و خروجی کالا را به تولیدکنندگان و سازمان ها می دهند.

انبار مکانی بهینه سازی شده برای نگهداری از کالاهای تولید شده صنعتی، کالاهای بازرگانی، مواد اولیه کارخانه ها و کارگاه ها یا فرآورده گوناگون دیگر است. در انبارها کالاها بر اساس یک سیستم یکپارچه انبارداری طبقه بندی می شود و ورود و خروج آنها ملزم به ایجاد رسید انبار و حواله انبار برای آنها است.

انواع انبار از لحاظ فرم ساختمانی

انبارها به لحاظ ساختمان به انواع زیر دسته بندی میشوند:

انبارهای کاملاً پوشیده/ انبار پوشیده: در این نوع از انبارها، اطراف انبار به طور کامل پوشیده و دارای سقف می باشد. انبار پوشیده، جهت ذخیره سازی اجناسی که مواد خاصی در ساختمان شان به کار رفته و یا دارای حساسیت هستند به کار می رود. مکانی که از تمام اطراف بسته باشد و دارای سقف، درب و ایمنی کامل می باشد.

انبار سرپوشیده/ یا هانتگارد: این نوع انبار نیز مانند انبار پوشیده دارای سقف است، با این تفاوت که چهارطرف آن باز و فاقد حفاظ جانبی می باشد. اقلامی که به نور مستقیم آفتاب، برف و باران حساس هستند و خاصیت خود را از دست می دهند، در این انبارها نگهداری می شوند.

انبار باز/ انبار در محوطه های باز

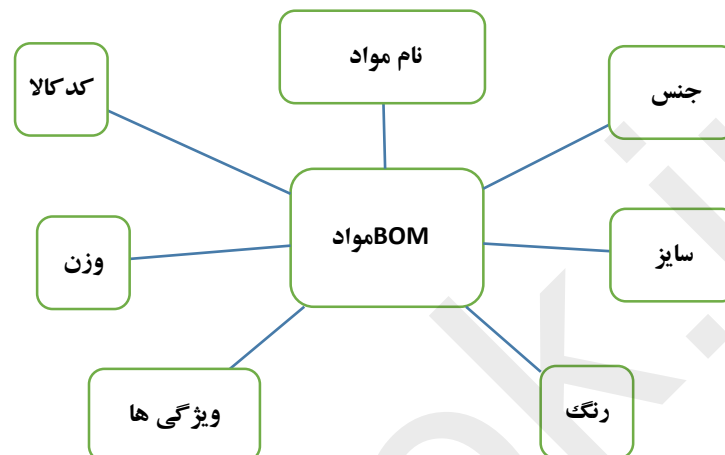
این نوع انبار به صورت محوطه ای باز است و اجناسی که به نور آفتاب و برف و باران حساس نیستند و خاصیت اولیه خود را از دست نمی دهند با رعایت اصول انبارداری در این انبارها نگهداری می شوند.

این انبار به صورت محوطه ای بوده و با سیم خاردار یا فنس و بلوک حفاظت می شود و جهت نگهداری ماشین آلات و لوازم سنگین مورد استفاده قرار می گیرد. محل انبار می بایست تحت کنترل باشد معمولاً از انبارهای دور باز جهت نگهداری ماشین آلات و لوازم سنگین استفاده می شود به طوری که جابجایی کالا در آن نمی تواند از دید انباردار پنهان بماند، قطعات کوچک، سبک در انبارهای کاملاً پوشیده نگهداری می شوند.

انواع انبار براساس نوع انبارش

انبار مواد اولیه

کلیه مواد اولیه مندرج در لیست مواد اولیه (BOM) که جهت تولید محصول استفاده می گردد در انبار مواد اولیه ذخیره می شود.

انبار محصول نهایی

محصول نهایی به کالاهایی گفته می شود که از نظر ساخت به مرحله تکمیلی رسیده و قابل عرضه به بازار باشد. کلیه محصولات تولید شده آماده عرضه به مشتری و بازار در انبار محصول نهایی ذخیره می شوند.

انبار ضایعات

محل قرار گیری ضایعات بدون بازگشت تولید، که جهت بازیافت یا فروش نگهداری می شود.

انبار قطعات و ملزومات

کلیه ابزار آلات تولید و ساخت، قطعات یدکی ماشین آلات، اقلام مصرفی غیر مستقیم تولید، تجهیزات رایانه ای و اداری، لوازم خدماتی، محوطه سازی، بهداشتی و رفاهی، کالاهای تجاری در این انبار ذخیره می گردد.

انبار کالای نیمه ساخته

مکانی جهت نگهداری قطعات حین تولید، قطعاتی که از شکل مواد اولیه خارج شده و یک یا چند مرحله تولید یا مونتاژ روی آن انجام گرفته باشد ولی هنوز به محصول کامل در نیامده باشند.

انبار کالای امانی

کالایی در این انبار نگهداری می شود که به صورت امانت در اختیار سازمان باشد و در آینده به امانت دهنده عودت داده می شود.

اهمیت انبار

هدف از ایجاد انبارها تأمین، نگهداری و در دسترس قرار دادن وسایل مورد نیاز واحدهای مختلف سازمان از جمله خط تولید و مدیریت فروش می باشد. به طوری که اگر مواد و لوازم مورد نیاز به موقع تهیه و در دسترس واحد مصرف کننده قرار داده نشود، در گردش کار و فعالیت های آن مؤسسه وقفه ایجاد می گردد. ساختمان انبارها ترجیحاً باید نزدیک به محل تولید باشد. تا انتقال مواد، مخصوصاً مواد سنگین و پر حجم به واحدهای تولیدی، به آسانی صورت گیرد و هزینه آن نیز به حداقل کاهش یابد. انبار باید طوری طراحی گردد که از حیف و میل، فاسد شدن و افت نامناسب مواد جلوگیری شود.

انبار محل تجمع یا ذخیره سازی اقلامی است که موجودیهای درون آن برای تأمین نیاز و تقاضاهای آتی مصرف می گردند. بنابراین انبار و انبارداری به لحاظ اهمیتی که در تغذیه و تأمین اجناس و اقلام مورد نیاز قسمت های مختلف در واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی دارد نیاز مبرمی به سازماندهی صحیح و دقیق و کامل و کادری مجرب و دلسوز خواهد داشت و به همین دلیل انبارداری باید روشمند و منطقی و مبتنی بر رفتار متقابل و دقت زیاد با سایر واحدها باشد.

اهمیت انبارداری در سازمان

استفاده منطقی از حجم و فضای انبار با شیوه های اصولی انبارداری باعث می گردد تا هزینه های نگهداری انواع موجودیها در انبار و هزینه انبارداری انواع کالاها در مقادیر و اندازه های مختلف در زمان های متفاوت به میزان قابل توجهی کاهش یابد که نهایتاً تأثیر زیادی در کاهش قیمت تمام شده کالای تولیدی و قابل فروش و هزینه های عملیاتی سازمان خواهد گذاشت.

چون اقلام موجودی های انبار بخش عظیمی از دارایی های هر سازمان را تشکیل می دهد. به همین دلیل در سازمان های تولیدی، بخش تولید، برنامه ریزی تولید خود را بر مبنای موجودیهای انبار و ظرفیت های موجود آن طراحی و پیاده می کند زیرا در صورت عدم وجود موجودی کافی در انبار اختلال در تولید به وجود می آید و منجر به از دست دادن کارآیی کارکنان بخش تولید می گردد. به عنوان مثال، نداشتن موجودی مواد به حد کافی، موجب وقفه های زیان آوری در تولید می شود و با خریدهای فوری برای جلوگیری از این وقفه ها نیز هزینه های تولید افزایش می یابد. اگر مواد بیش از حد مطلوب خریداری شده باشد، باعث رکود سرمایه و افزایش هزینه های انبارداری و نابابی مواد می شود.

- نقش انبار در موسسات

انبار در موسسات تولیدی، بازرگانی و خدماتی به عنوان یک حلقه ارتباطی بین تولید، مصرف و توزیع و همچنین حلقه ارتباطی بین زنجیره خرید و فروش مواد و کالا و خدمات محسوب می شود. در سازمان های تجاری و بازرگانی، برنامه ریزی فروش و توزیع و همچنین خرید به مقادیر موجودیهای انبار، فضاها و امکانات و تجهیزات انبار، تعداد و محل های استقرار انبار و نظایر آن متکی است که عدم دسترسی به موقع به هر یک از آنها منجر به از دست دادن بازار، مشتریان، کاهش در آمد و افزایش هزینه می گردد. به همین دلیل وجود انبار از ضرورت های اصلی فعالیت هر سازمانی بشمار می رود.

ضمن این که اداره انبار نیز با بهره گیری از شیوه های اصولی انبارداری باعث می گردد سایر واحدهای یک سازمان بتوانند نقش وظایف خود را به خوبی ایفاء کنند. بنابراین ملاحظه می گردد که انبار به عنوان یکی از ارکان اصلی واحدهای خدمات رسانی در هر سازمانی بشمار می رود که از نظر ماهیت و اهمیت موضوع سرویس دهی و خدمات رسانی، تجمع سرمایه و ارتباطات درون و برون سازمانی آن از جایگاه ویژه ای برخوردار است.

امروزه، اهمیتی که مدیران صنایع کشور ژاپن و سایر کشورهای پیشرفته جهان به نگهداری حداقل مواد و کالا در انبار برای مصرف و تولید و توزیع و فروش مواد و کالا می دهند، بدان حد رسیده است که حاضر نیستند مقداری بیش از حد نیاز را برای تولید در یک دوره کوتاه مدت در انبار نگهداری کنند و با برنامه ریزی های بسیار دقیق و با حساسیت زیاد و با استفاده از فنون محاسباتی و ریاضی، مقادیر موجودیها در انبار را با سفارش های متعدد در کوتاه ترین زمان ممکن تحت کنترل در می آورند.

فرایندهای اصلی انبارداری

فرآیند انبارداری بستگی به نوع انبار، فرهنگ و اصول شرکت، کارکرد انبار، دمای لازم برای نگهداری محصولات و هر گونه الزام قانونی قابل اجرا دارد. با این حال هر عملیات انبارداری دارای چهار فرآیند اصلی زیر است:

دریافت: مهمترین فرآیند انبارداری دریافت کالا است. هر گونه اختلال در این مرحله می تواند در کل عملکرد انبارداری تأثیر بگذارد. در مرحله دریافت در ابتدا کالاهایی که رسید دارند و بسته بندی شده اند مورد بررسی قرار می گیرند و در مرحله بعد کالاهای خسارت دیده بررسی می شوند.

در صورت خسارت به کالا در زمان دریافت، تحقیقات کاملی در مورد دلیل خسارت و نحوه حمل و نقل کالا انجام می شود و سپس کالا به قسمت مربوطه در انبار منتقل می شود.